

بررسی تأثیر محافظه‌کاری بر پایداری سود شرکت های پذیرفته شده در
بورس اوراق بهادار تهران

دکتر شکراله خواجهوی - استادیار حسابداری دانشگاه شیراز
دکتر هاشم ولی پور - عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی فیروز آباد
سهیلا عسکری - کارشناس ارشد حسابداری

چکیده

هدف این مقاله بررسی تأثیر محافظه‌کاری بر پایداری سود است. دیچاو در سال ۱۹۹۴ بیان می‌دارد، که بهترین نوع مقابله درآمدها و هزینه‌ها، تطابق درآمدهای جاری با هزینه‌های جاری است. این در حالی است، که محافظه‌کاری به سبب شناسایی سریع تر زیان‌ها و کاهش ارزش دارایی‌ها، موجب می‌شود، بخشی از هزینه‌های دوره‌های آتی با درآمدهای دوره جاری، مقابله شوند. چنین تطابق محافظه‌کارانه ای نوسان بیشتری را در سود ایجاد می‌کند و باعث می‌شود، سودها ناپایدارتر شوند. در این تحقیق فرض می‌شود، با افزایش محافظه‌کاری در گزارشگری مالی، از پایداری سود کاسته می‌شود. روش تحقیق این مقاله، روش تحقیق نیمه تجربی است که برای بررسی و برآورد مدل کلی از تحلیل پنبلی استفاده شده است. نتایج آزمون‌های تجربی با استفاده از اطلاعات مربوط به نمونه‌ای متشکل از ۱۵۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی دوره ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۶ حاکی از آن است، که میان محافظه‌کاری و پایداری سود ارتباط منفی و معنادار وجود دارد.

کلید واژه‌ها:

محافظه‌کاری، پایداری سود، کیفیت سود

مقدمه

در مورد محافظه کاری دو دیدگاه کاملاً متفاوت وجود دارد. برخی از محققان، محافظه کاری را برای استفاده کنندگان و تحلیلگران صورت های مالی مفید می دانند و برای آن نقش اطلاعاتی قائل نمی شوند، بلکه آن را به زیان تهیه کنندگان و استفاده کنندگان صورت های مالی قلمداد می کنند و معتقدند، محافظه کاری کیفیت اطلاعات را کاهش می دهد [۵].

دیچاو (۱۹۹۴) بیان می دارد که بهترین نوع مقابله درآمدها و هزینه ها، تطابق درآمدهای جاری با هزینه های جاری است. این در حالی است، که محافظه کاری به سبب شناسایی سریع تر زیان ها و کاهش ارزش دارایی ها، موجب می شود، در عمل بخشی از هزینه های دوره های آتی با درآمدهای دوره جاری، مقابله شوند. این نحوه برخورد به وضوح یک انحراف از اصل تطابق بوده، سود حسابداری را در طول زمان دچار نوعی نوسان و اختلال نموده و از پایداری آن می کاهد [۲۴].

باسو ضمن رد این انتقاد بیان می دارد، که به موقع بودن و استمرار (پایداری) دو جنبه متضاد در گزارشگری مالی هستند که بین آنها نوعی توازن وجود دارد. برای مثال چنانچه تمامی واقعیات موجود و همه جانبه های یک رویداد در دوره جاری (به موقع) گزارش شوند، اطلاعات ارزشمند و مربوط دیگری برای گزارش دوره های آتی باقی نخواهد ماند. این بدان معناست که بین به موقع بودن گزارشگری و گزارش مستمر یک قلم رابطه عکس وجود دارد. از آنجا که محافظه کاری را می توان گزارشگری به موقع و زود هنگام زیانها و کاهش های ایجاد شده در سود دانست، می توان پیش بینی کرد، گزارش کاهش سود استمرار نداشته باشد [۱۳].

تحقیقات پیشین عمدتاً تأثیر مثبت محافظه کاری را بررسی کرده اند [۲۲]. این تحقیق در صدد است، یکی از انتقادات وارد بر محافظه کاری را بررسی کند. هدف این تحقیق بررسی تأثیر محافظه کاری بر پایداری سود است.

بیان مساله و اهمیت آن:

تقریباً همه استفاده کنندگان برون سازمانی در تلاشند، به کمک اطلاعات مالی گزارش شده، سود را در چند دوره آتی، پیش بینی کنند. بنابراین سرمایه گذاران با استفاده از اطلاعات مالی شرکت ها، بازده مورد انتظار خود را برآورد می کنند. در ضمن سرمایه گذاران در مقایسه با سایر شاخص های عملکرد از قبیل سود نقدی، جریان های نقدی، اتکای بیشتری بر روی اطلاعات مربوط به سود دارند، از این رو سود گزارش شده یکی از معیارهای تعیین بازده مورد انتظار سرمایه گذاران است. علاوه بر این که رقم سود گزارش شده، برای سرمایه گذاران مهم است و بر تصمیم های آنها تاثیر دارد، ویژگی های کیفی سود نیز به عنوان یکی از ابعاد اطلاعات سود مورد توجه خاص سرمایه گذاران است. یکی از ویژگی های کیفی سود، پایداری سود است. تحلیلگران مالی و سرمایه گذاران در تعیین جریانهای نقدی آتی به رقم سود حسابداری، به عنوان تنها شاخص تعیین کننده توجه نمی کنند، بلکه برای آنها پایداری و تکرارپذیری بودن سود گزارش شده بسیار مهم است. آنها بیشتر از رقم نهایی سود به اقلام تشکیل دهنده آن توجه می کنند [۸].

با عنایت به ادبیات و پیشینه تحقیقاتی که تا کنون با محوریت محافظه کاری انجام گرفته است، اهمیت نقش این میثاق حسابداری، در زمینه های مختلفی از قبیل بر طرف کردن مسائل برخواسته از نمایندگی، بی اثر ساختن مسائل ناشی از عدم تقارن اطلاعاتی بین استفاده کنندگان آگاه و ناآگاه، احقاق حقوق ذینفعان عمده، تأثیر مثبت بر کاهش هزینه های استقراض و هزینه های سرمایه و افزایش اهرم های مالی، انکار ناپذیر است. از این رو با توجه به اهمیت موضوع محافظه کاری و ضرورت شناسایی تأثیرات آن بر روی ویژگی های کیفی سود در تحقیقات علمی، تحقیق حاضر به بررسی تأثیر محافظه کاری بر پایداری سود به عنوان یکی از ویژگی های کیفی سود می پردازد.

محافظه کاری در گزارشگری مالی

در بیانیه مفاهیم شماره ۲ هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی آمریکا، محافظه کاری این گونه تعریف شده است: «نشان دادن واکنش محتاطانه به وجود ابهام به

منظور ایجاد اطمینان خاطر از اینکه ابهام و خطرات احتمالی همراه با آن، در حد کافی مورد توجه واقع شده‌اند» [۱۷]. هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی آمریکا، محافظه‌کاری را جزء ویژگی‌های کیفی یا زیرمجموعه ویژگی‌های کیفی تعریف و طبقه‌بندی نکرده است، در حالی که کمیته تدوین سازمان حسابرسی ایران [۹] در مفاهیم نظری گزارشگری مالی، محافظه‌کاری را به عنوان یکی از اجزای خصوصیت کیفی قابل اتکا بودن در نظر گرفته، اما به جای واژه محافظه‌کاری از واژه احتیاط استفاده نموده است:

«احتیاط عبارت است از کاربرد درجه ای از مراقبت که در اعمال قضاوت برای برآوردهای حسابداری در شرایط ابهام مورد نیاز است به گونه ای که درآمدها یا دارایی‌ها بیشتر از واقع و هزینه‌ها یا بدهی‌ها کمتر از واقع ارائه نشود. نمونه ای از ابهامات پیش گفته عبارتند از قابلیت وصول مطالبات، عمر مفید احتمالی دارایی‌های ثابت مشهود و تعداد و میزان ادعاهای احتمالی مربوط به ضمانت کالای فروش رفته. چنین مواردی با رعایت احتیاط در تهیه صورت‌های مالی و همراه با افشای ماهیت و میزان آن‌ها شناسایی می‌شود».

مفهوم محافظه‌کاری در حسابداری، سابقه ای طولانی دارد. باسو استفاده از درجات بالاتر قابلیت اتکا برای شناسایی و ثبت سودها و اخبارخوشایند(افزایش ارزش‌ها) و در مقابل استفاده از درجات پایین تر قابلیت اتکا برای شناسایی و ثبت زیان‌ها و اخبار ناخوشایند(کاهش ارزش‌ها) را محافظه‌کاری نامیده است [۱۳].

از نظر گیولی و هاین، محافظه‌کاری عبارت است از انتخاب یک راهکار حسابداری تحت شرایط عدم اطمینان که در نهایت به ارائه کمترین دارایی‌ها و درآمدها بینجامد و کمترین اثر مثبت را بر حقوق صاحبان سهام داشته باشد [۱۹].

علی رغم عدم وجود تعریف جامعی از محافظه‌کاری، در ادبیات حسابداری دو ویژگی مهم محافظه‌کاری مورد بررسی قرار گرفته است. نخست وجود جانبداری در ارائه کمتر از واقع ارزش دفتری سهام نسبت به ارزش بازار آن که توسط فلتهم و اولسون عنوان شده است. دوم، تمایل به تسریع بخشیدن در شناسایی زیان‌ها و به تعویق انداختن شناسایی سودها که توسط باسو عنوان شده است [۲۶].

واتر از چهار تعبیر برای توضیح محافظه کاری استفاده می کند. این چهار تعبیر شامل قرارداد(قرارداد بدهی، قرارداد مدیریتی و حاکمیت شرکت)، دعاوی قضایی سهامداران، قوانین حسابداری و مالیات می شود [۲۹ و ۳۰]. در واقع، واتر محافظه کاری را ساز و کاری مؤثر در قراردادهای بین شرکت و اعتباردهندگان و سهامداران می داند، که از اعتباردهندگان و سهامداران در مقابل فرصت طلبی های مدیریت محافظت می کند [۲۹ و ۳۰]. علاوه بر این، محافظه کاری ممکن است، پوشش مناسبی برای جلوگیری از مطرح شدن دعاوی قضایی علیه شرکت شود، که این امر می تواند، هم باعث کاهش ریسک مطرح شدن دعاوی قضایی و هم باعث کاهش هزینه های مرتبط با این گونه دعاوی شود [۲۰].

برای ارزیابی میزان محافظه کاری به کار رفته در یک شرکت، ۳ معیار کلی از طرف محققان عرصه حسابداری مطرح شده است. این ۳ نوع معیار عبارتند از:

- معیارهای خالص دارایی ها، که اولین بار توسط استوبر مطرح شد. در این معیار محافظه کاری با استفاده از تفاوت ارزش بازار نسبت به ارزش دفتری سهام ارزیابی می شود. معیارهای سود و ارقام تعهدی، که محافظه کاری را ارقام تعهدی انباشته می داند و اولین بار توسط گیولی و هاین در سال ۲۰۰۰ مطرح شده است. در مدل گیولی و هاین، محافظه کاری عبارت است از نسبت مجموع تغییرات ارقام تعهدی هر سال بر مجموع دارایی های آن سال. هر چه این نسبت بزرگتر باشد، محافظه کاری بیشتر است.

معیارهای سود و بازده سهام. این معیار نشان دهنده عدم تقارن زمانی سود است، که باسو آن را در سال ۱۹۹۷ میلادی مطرح کرد. به نظر باسو، محافظه کاری اخبار بد مربوط به آینده را پیش بینی می کند. در واقع باسو محافظه کاری را در نتیجه انعکاس سریع تر اخبار بد نسبت به اخبار خوب در سود حسابداری تعبیر می کند. [۳۰].

بازارهای اوراق بهادار به دقت هزینه های نمایندگی و کاهش قیمت سهام را زیر نظر دارند. لافوند و واتر اذعان می کنند، که کاهش قیمت سهام در سهامداران و مدیران این انگیزه را ایجاد می کند، که عدم تقارن اطلاعاتی و هزینه های نمایندگی ناشی از آن را

کاهش دهند. بدین منظور به گزارشگری محافظه کارانه روی می آورند. به اعتقاد آنان، حسابداری محافظه کارانه عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه گذاران را از بین می برد [۲۲].

کیفیت سود در گزارشگری مالی

کیفیت سود مفهومی است، که دارای جنبه های متفاوتی است و از این رو تعاریف متعدد و معیارهای اندازه گیری متفاوتی در رابطه با آن مطرح شده اند. برخی از این تعاریف به شرح زیر است:

روساین سودی را با کیفیت تر می داند که پایدارتر باشد [۲۷]. بنیش و وارگاس کیفیت سود را احتمال پایداری عایدات جاری در آینده می دانند [۱۴]. وایت کیفیت سود را میزان محافظه کاری اعمال شده در سود گزارش شده می داند [۳۱]. از نظر بائو کیفیت سود را می توان، درجه نزدیکی سود شرکت با میزان جریان های نقدی ایجاد شده تعریف کرد [۱۲]. لاگی و مارکورات سود با کیفیت را سودی می دانند که محتوای اطلاعاتی بیشتری داشته باشد [۲۳]. کرسکن هایتر و ملوماد سود با کیفیت بالا را سودی می دانند که به ارزش شرکت در بلند مدت نزدیک تر بوده و حاوی محتوای اطلاعاتی بیشتری باشد [۲۱]. کیفیت سود را می توان به سه دسته تقسیم کرد: پایداری سود، سطوح ارقام تعهدی و سودی که منعکس کننده معاملات اقتصادی مربوط است [۲].

پایداری سود به معنای تکرارپذیری (استمرار) سود جاری است. هر چه پایداری سود بیشتر باشد، شرکت توان بیشتری برای حفظ سودهای جاری دارد و فرض می شود، کیفیت سود بالاتر است [۲].

پایداری سود از جمله ویژگی های کیفی سود حسابداری است، که مبتنی بر اطلاعات حسابداری می باشد. پایداری سود شاخصی است، که به سرمایه گذاران در ارزیابی سودهای آتی و جریانهای نقدی شرکت کمک می کند. سرمایه گذاران در بر آورد سودهای آتی و جریانهای نقدی مورد انتظار خود به بخش پایدار سود بیشتر از بخش ناپایدار آن اهمیت می دهند [۶].

پایداری سود از جمله ویژگی های کیفی سود است، که در ارزیابی جریان های نقدی آتی واحد تجاری مورد توجه سرمایه گذاران قرار می گیرد [۶].

هدف اصلی واحدهای تجاری کسب سود و جریان های نقدی است. به این منظور اقدام به تحصیل منابع مورد نیاز می کنند. کارایی مدیریت در استفاده از منابعی است، که در اختیارش گذاشته شده است و پایداری سود می تواند، این کارایی را نشان دهد. هر قدر سودهای کسب شده از طریق دارایی های عملیاتی باشد، پایداری سود بیشتر خواهد بود. پایداری سود محدود به سودهای گذشته و دوره جاری نمی شود، بلکه سودهای آتی را نیز شامل می شود. ارتباط ما بین سودهای گذشته و سود های آتی در قالب فرآیند تصادفی که برای توصیف رفتار سود در طول زمان مشاهده شده است، بیان می شود. از این جنبه، وقایعی که در دوره ای خاص اتفاق می افتد، ممکن است بی قاعده (نامنظم) باشند و انتظار می رود تاثیر مشابهی بر سود دوره های بعدی نداشته باشند. بطور کلی سودهای حسابداری از دو جزء پایدار و ناپایدار تشکیل می شوند. سودهای حسابداری پایدار، ارزش مورد انتظار سودهای حسابداری آتی هستند [۶].

مروری بر پیشینه تحقیق

تمرکز واتز بیشتر روی تأثیر مثبت محافظه کاری است، اگرچه او می پذیرد، که کمتر نشان دادن سود در یک دوره می تواند، بیشتر نشان دادن سود در دوره بعدی را به دنبال داشته باشد [۲۹ و ۳۰].

پائیک و همکاران، تأثیر محافظه کاری بر پایداری سود را بررسی کردند. از منظر آنها، احتمال تکرار تغییرات مثبت سود برای چند دوره، بیشتر از احتمال تکرار تغییرات منفی سود برای چند دوره است. زیرا به کارگیری رویه های حسابداری محافظه کارانه، سبب می گردد، تا شناسایی زیانها به سرعت و در دوره جاری صورت گیرد، ولی شناسایی و انعکاس سودهای احتمالی به تدریج و طی چند دوره انجام شود. آنها در تحقیق خود به این نتیجه رسیده اند، که سودهایی که محافظه کاری بیشتری دارند، نسبت به سودهایی که محافظه کاری کمتری دارند، ناپایدارتر هستند. آنها نشان دادند، که تصویب استانداردهای

حسابداری حاوی رویه‌های محافظه کارانه، متضمن هزینه‌هایی برای بازار سرمایه است. این استانداردها پایداری و قابلیت پیش‌بینی سود را کاهش داده و سرمایه‌گذاران بالفعل و بالقوه را از مسیر تصمیم‌گیری‌های صحیح اقتصادی منحرف می‌سازند [۲۴].

پنمن و ژانگ، تأثیر محافظه‌کاری بر کیفیت سود و بازده سهام را مورد بررسی قرار دادند. مطابق با تحقیق آن‌ها، زمانی که یک شرکت حسابداری محافظه کارانه را الگوی عمل خود قرار می‌دهد، تغییر در مقادیر سرمایه‌گذاری‌ها می‌تواند، بر کیفیت سود اثرگذار باشد. رشد در سرمایه‌گذاری‌ها، سود گزارش شده را کاهش و ذخایر را افزایش می‌دهد. کاهش سرمایه‌گذاری‌ها، باعث آزاد شدن ذخایر و افزایش سود می‌شود. در صورتی که تغییر موقتی باشد، سود نیز به طور موقتی کم یا زیاد می‌شود و این امر مشخصه خوبی برای پیش‌بینی سود در آینده به دست نمی‌دهد. یافته‌های آن‌ها بیانگر آن است، که حسابداری محافظه کارانه کیفیت پایین سود را موجب می‌شود [۲۵].

فرانسیس و همکاران به بررسی اثر ویژگی‌های سود بر هزینه سرمایه پرداختند. آن‌ها محافظه‌کاری را نیز به عنوان یکی از ویژگی‌های سود مورد بررسی قرار دادند، ولی بین محافظه‌کاری و هزینه سرمایه ای که واحد تجاری تحمل می‌کند، رابطه‌ای نیافتند [۱۸]. ثقفی و سدیدی با مطالعه شاخص کیفیت سود بر مبنای شاخص محافظه‌کاری به عنوان معیاری برای پیش‌بینی نرخ بازده سهام به این نتیجه رسیدند که واحدهای اقتصادی با انتخاب روش حسابداری محافظه کارانه به طور یکنواخت قادر است با تغییر سرمایه‌گذاری در دارائی‌های عملیاتی، کیفیت سود خود را تغییر دهد [۱].

کردستانی و مجدی رابطه محافظه‌کاری و هزینه سرمایه سهام را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج تحقیق حاکی از آن است، که بین محافظه‌کاری و هزینه سرمایه سهام رابطه معنی‌داری وجود ندارد [۸].

کردستانی و امیریگی لنگرودی رابطه عدم تقارن زمانی سود و نسبت MTB (نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام)، به عنوان دو معیار ارزیابی محافظه‌کاری را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج تحقیق، حاکی از وجود رابطه منفی و معنی‌دار میان عدم تقارن زمانی سود و نسبت MTB است [۷].

رضازاده و آزاد رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و محافظه کاری در گزارشگری مالی را بررسی کردند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد، رابطه مثبت و معنی دار میان عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه گذاران و سطح محافظه کاری اعمال شده در صورت‌های مالی وجود دارد. همچنین طبق یافته‌های آن‌ها تغییر عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه گذاران موجب تغییر در سطح محافظه کاری می‌شود [۴].

مشایخی، محمد آبادی و حصارزاده به بررسی رابطه محافظه کاری با میزان توزیع سود و پایداری آن پرداختند. اولین فرضیه آنها پیش بینی می‌کند، با افزایش محافظه کاری، توزیع سود سهام کاهش می‌یابد. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که شواهد متقاعدکننده‌ای در حمایت از این فرضیه وجود دارد. در دومین فرضیه تحقیق مذکور پیش بینی شده است که پایداری سود همزمان با افزایش میزان محافظه کاری کاهش می‌یابد. آنها با استفاده از ارقام تعهدی غیر عملیاتی برای سنجش محافظه کاری، شواهد متقاعدکننده‌ای که حاکی از تایید این فرضیه باشد به دست نیاوردند، اما با استفاده از نسبت تعدیل شده ارزش بازار خالص دارایی‌ها به ارزش دفتری آنها برای اندازه‌گیری محافظه کاری، فرضیه دوم تحقیق در سطح مناسبی از معنی داری پذیرفته شد [۱۰].

فرضیه پژوهش:

پایداری سودهای با محافظه کاری بیشتر، کمتر از پایداری سودهایی است، که محافظه کاری کمتری دارند.

روش تحقیق:

به منظور انجام این پژوهش، نمونه آماری از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب شد. این نمونه شامل شرکت‌هایی است، که مجموعه شرایط زیر را داشته باشند:

۱. شرکت‌هایی که از ابتدای سال ۱۳۷۶ و یا پیش از آن در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند.
۲. شرکت‌های سرمایه‌گذاری فعال در صنعت واسطه‌گری مالی نباشند.
۳. دوره مالی شرکت‌ها تغییر نکرده باشد.

۴. شرکت‌هایی که داده‌های آن‌ها در دسترس باشد.

۵. سال مالی شرکت‌ها منتهی به پایان اسفندماه هر سال باشد

۶. شرکت‌های چند رشته‌ای صنعتی کنار گذاشته می‌شوند.

باتوجه به مجموعه شرایط یاد شده، تعداد ۱۵۵ شرکت در دوره زمانی ۸۶-۱۳۷۷ انتخاب شده‌اند.

روش تحقیق حاضر، روش تحقیق نیمه تجربی است. اطلاعات مورد نیاز شرکت‌ها از طریق بانک اطلاعاتی تدبیر پرداز گردآوری شده و سپس با جمع‌بندی و محاسبات مورد نیاز در صفحه گسترده نرم‌افزار اکسل برای تجزیه و تحلیل آماده شده است. تجزیه و تحلیل نهایی به کمک نرم‌افزار SPSS انجام شده است.

فنون تجزیه و تحلیل اطلاعات

نحوه سنجش محافظه‌کاری

محافظه‌کاری را می‌توان با استفاده از مدل بال و شیواکومار (۲۰۰۵) که بوسیله روداک و همکاران (۲۰۰۶) تعدیل شده است، اندازه‌گیری کرد. این معیار توسط پائیک و همکاران [۲۲]، براون و همکاران [۱۳] استفاده شده است. بنابراین برای سنجش محافظه‌کاری از مدل بال و شیواکومار به شرح زیر استفاده شده است:

$$Acc_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 DCFO_{it} + \alpha_2 CFO_{it} + \alpha_3 CFO_{it} * DCFO_{it} + e_{it}$$

Acc_{it} : درآمد عملیاتی برای شرکت i منهای جریانهای نقد عملیاتی در سال t که بوسیله جمع کل دارایی‌ها در سال $t-1$ متوازن شده است.

$DCFO_{it}$: اگر جریانهای نقد عملیاتی برای شرکت i در سال t منفی باشد، یک خواهد بود، در غیر این صورت صفر است.

CFO_{it} : جریانهای نقدی عملیاتی برای شرکت‌ها در سال t تقسیم بر جمع کل دارایی‌ها در سال $t-1$.

3 : محافظه‌کاری

این مدل، معیاری برای محافظه کاری شرطی^۱ است. این مدل برای اندازه گیری محافظه کاری بر ارتباط بین اقلام تعهدی و جریان های نقدی تاکید می کند و از جریان های نقدی عملیاتی برای تعیین اخبار خوشایند در مقابل اخبار ناخوشایند استفاده می کند [۱۵]. عدم تقارن در شناسایی به هنگام تر اخبار ناخوشایند نسبت به اخبار خوشایند منجر به ایجاد رابطه قوی تر بین اقلام تعهدی و جریان های نقدی می شود. بال و شیواکومار ارتباط منفی بین اقلام تعهدی و جریان های نقدی را برای تعیین عدم تقارن در شناسایی اخبار بد در مقابل اخبار خوب را مورد توجه قرار دادند، آن ها یک ضریب ۲ منفی و α_3 مثبت را برای محافظه کاری پیش بینی کردند. هر چقدر ۳ بالاتر رود، محافظه کاری بیشتر می شود [۲۴].

نحوه سنجش پایداری سود :

$$E_{j,t} = 0_{j,t} + 1_{j,t} E_{j,t-1} + j_{j,t}$$

$E_{j,t}$: سود قبل از اقلام غیر عادی شرکت j در سال t

$E_{j,t-1}$: سود قبل از اقلام غیر عادی شرکت j در سال $t-1$

۱ : معرف پایداری سود است .

وقتی مقدار بدست آمده برای ضریب متغیر توضیحی j ، ۱ به عدد یک نزدیکتر باشد، پایداری سود بیشتر و وقتی به صفر نزدیکتر باشد، موقتی بودن سود بیشتر است.

در بررسی های آماری و آزمون های آماری متناظر آن ها در این تحقیق، حداکثر سطح خطای پنج درصد به کار گرفته شده است. به بیان دیگر نتایج تحقیق از نظر آماری، حداقل در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار بوده و قابلیت تعمیم به جامعه آماری مورد مطالعه را خواهد داشت.

نتایج حاصل از آزمون آماری مدل های تحقیق

در این بخش برای بررسی و برآورد مدل کلی از تحلیل پنلی^۲ استفاده شده است. دلیل استفاده از این روش، به علت نوع ماهیت داده ها است. زیرا در تحلیل پانلی، داده ها به صورت

1.Conditional conservatism

۲ panel

مقطعی- زمانی گردآوری شده‌اند. نتایج حاصل از آزمون داده‌ها با استفاده از روش تحلیل پانلی در نگاره‌های ذیل آمده است.

نگاره ۱. مدل مربوط به محافظه کاری

ردیف	متغیرها	الویت ورود	ضرایب (β)	آماره t *	احتمال t
۱	DCFO _{it}	اول	-۰/۰۲۷	-۳/۸۲۵	@. /000
۲	CFO _{it}	دوم	-۰/۸۳	-۱۲/۴۸۴	@. /000
۳	CFO _{it} * DCFO _{it}	سوم	-۰/۳۰۷	-۲/۴۶۴	@. /000
۴	AR(1)	چهارم	۰/۷۳۵	۲۲/۸۸	@. /000

شکل کلی مدل به صورت ذیل خواهد بود:

$$Acc_{it} = 0.161 - 0.027DCFO_{it} - 0.83CFO_{it} - 0.307CFO_{it} * DCFO_{it} + [AR(1) = 0.735]$$

احتمال F = @/۰۰۰	آماره *F مدل = ۴۱۷	AdjR2 مدل = ۰/۵۶۱	Durbin -Watson = ۲/۰۹
------------------	--------------------	-------------------	-----------------------

*: F, t طبق جدول برای سطح خطای ۵٪ به ترتیب $\pm 1/96$ و $1/94$ می باشد.

@: قریب به صفر

در نتایج تحلیل پانلی مشاهده شد که مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۰/۸۲ است، که این مقدار وجود خود همبستگی را نشان می داد. برای حل این مشکل از مدل اتورگرسیو یا خود بازگشتی استفاده شده است. با استفاده از این مدل مقدار به دست آمده برای آماره دوربین واتسون برابر ۲/۰۹ است، که این مقدار عدم خود همبستگی را نشان می دهد(مدل نهایی آورده شده است).

نگاره ۲. مدل مربوط به پایداری سود

ردیف	متغیر	الویت ورود	ضریب (β)	آماره t *	احتمال t
۱	$E_{j,t-1}$	اول	۱/۰۵۵	۱۴۱/۷۰۷	@./۰۰۰
شکل کلی مدل دوم به صورت ذیل خواهد بود: $E_{j,t} = 8157.79 + 1.055 E_{j,t-1}$					
احتمال F = @./۰۰۰	آماره *F = مدل = ۴۳۶۵	مدل AdjR2 = ۰/۷۵	Durbin -Watson = ۱/۷۲۵		

*: F, t طبق جدول برای سطح خطای ۵٪ به ترتیب $\pm 1/96$ و $\pm 1/94$ می باشد.

@: قریب به صفر

نتایج حاصل از آزمون مدل ها بیانگر آن است، که متغیرهای مستقل هر دو مدل رابطه معنادار با متغیرهای وابسته دارند (احتمال F قریب به صفر). همچنین متغیرهای مستقل در مدل مربوط به محافظه کاری (۵۶٪ $AdjR^2$ مدل ۰/۵۶) و در مدل مربوط به پایداری سود (۷۵٪ $AdjR^2$ مدل ۰/۷۵) از رفتار متغیر وابسته را توضیح می دهند.

نتیجه گیری و پیشنهادها

این تحقیق رابطه محافظه کاری و پایداری سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مورد بررسی و آزمون قرار داد. در مدل مربوط به محافظه کاری ملاحظه می شود، متغیرهای مستقل مدل ($DCFO_{it}$ و CFO_{it} و $DCFO_{it} * CFO_{it}$) رابطه منفی و معنی دار با متغیر وابسته دارند. در مدل مربوط به پایداری سود متغیر مستقل مورد مطالعه ($E_{j,t-1}$) رابطه مثبت و معنا دار با متغیر وابسته دارد. با استفاده از روش های آماری می توان نتیجه گرفت، هنگامی که شرکت ها محافظه کاری کمتری دارند، سودهای پایدارتر نیز خواهند داشت، یعنی رابطه منفی و معنی دار میان محافظه کاری و پایداری سود وجود دارد. در تحقیق مشابهی که توسط پائیک و همکاران (۲۰۰۷) انجام شده است، ارتباط معکوس میان محافظه کاری و پایداری سود تأیید می شود. همچنین پنمن و ژانگ (۲۰۰۲) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند، که محافظه کاری موجب تقلیل کیفیت سود می شود. مشایخی، محمد آبادی و حصارزاده نیز به بررسی رابطه محافظه کاری و پایداری سود پرداختند، آنها

با استفاده از اقلام تعهدی غیر عملیاتی برای سنجش محافظه کاری شواهد متقاعدکننده ای حاکی از اینکه پایداری سود همزمان با افزایش میزان محافظه کاری کاهش می یابد پیدا نکردند، اما با استفاده از نسبت تعدیل شده ارزش بازار خالص دارایی ها به ارزش دفتری آن ها برای اندازه گیری محافظه کاری، دریافتند که پایداری سود همزمان با افزایش میزان محافظه کاری کاهش می یابد.

با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش می توان پیشنهادهایی را به شرح زیر بیان کرد:

۱. تحلیلگران مالی در انجام تحلیل های خود می توانند، با در نظر گرفتن رابطه محافظه کاری و پایداری سود، نسبت به تخمین و برآورد پایداری سود شرکت ها اقدام نمایند.
۲. استفاده کنندگان از صورت های مالی نیز، از آن جهت که به پایداری سود به عنوان یکی از ویژگی های کیفی سود توجه دارند، می توانند از نتایج تحقیق بهره مند شوند.
۳. از آن جایی که هیچ گونه توافقی بر روی مدل های اندازه گیری محافظه کاری وجود ندارد؛ این احتمال وجود دارد، که مدل انتخاب شده در تحقیق حاضر، مؤلفه های اقتصادی، غیر از محافظه کاری را نشان دهد. پیشنهاد می شود، در تحقیقات آتی برای کمتر شدن خطاهای اندازه گیری، از چند مدل برای اندازه گیری محافظه کاری استفاده شود.
۵. پیشنهاد می شود، فرضیه تحقیق برای شرکت هایی که در بورس پذیرفته نشده اند، یا در مورد شرکت های سهامی خاص مورد آزمون قرار گیرد.
۶. پیشنهاد می شود، تحقیق حاضر در مورد صنایع مختلف به تفکیک صنعت خاص انجام پذیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع و مآخذ

۱. ثقفی، علی و مهدی سدیدی. (۱۳۸۶). "تاثیر محافظه کاری حسابداری بر کیفیت سود و بازده سهام"، **مطالعات حسابداری**، شماره ۱۸، صص ۱-۲۴.
۲. خواجهی، شکرالله و امین ناظمی. (۱۳۸۴). "بررسی ارتباط بین کیفیت سود و بازده سهام با تاکید بر نقش ارقام تعهدی در بورس اوراق بهادار تهران" **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، سال ۱۲، شماره ۴۰، صص ۳۹-۴۲.
۳. رحمانی، علی و مسعود غلامزاده لداری (۱۳۸۸). "مالکیت عمومی در بازار سرمایه و محافظه کاری در گزارشگری مالی". **مجله تحقیقات حسابداری**، زمستان، شماره ۴.
۴. رضازاده، جواد و عبدالله آزاد. (۱۳۸۷). "رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و محافظه کاری در گزارشگری مالی" **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، دوره ۱۵، شماره ۵۴، صص ۶۳-۸۰.
۵. شورورزی، محمدرضا و عابدین برزگر خاندوزی. (۱۳۸۸). "نیود تقارن اطلاعاتی و نقش اطلاعاتی محافظه کاری بررسی دیدگاه های متفاوت در باب محافظه کاری" **حسابدار**، سال بیست و چهارم، شماره ۲۱۰، صص ۵۶-۶۳.
۶. کردستانی، غلامرضا. (۱۳۷۶). "توانایی سود برای پیش بینی جریان های نقدی و سودهای آتی"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
۷. کردستانی، غلامرضا و حبیب امیریگی لنگرودی. (۱۳۸۷). "محافظه کاری در گزارشگری مالی: بررسی رابطه عدم تقارن زمانی سود و MTB به عنوان دو معیار ارزیابی محافظه کاری" **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، دوره ۱۵، شماره ۵۲، صص ۸۹-۱۶۰.
۸. کردستانی، غلامرضا و ضیاء الدین مجددی. (۱۳۸۶). "بررسی رابطه بین ویژگی های کیفی سود و هزینه سرمایه سهام عادی" **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، سال ۱۴، شماره ۴۸، صص ۸۵-۱۰۴.

۹. کمیته تدوین سازمان حسابرسی. (۱۳۸۵). **استانداردهای حسابداری**، تهران: سازمان حسابرسی، نشریه ۱۶۰، ص ۶۳۶.
۱۰. مشایخی، بیتا، مهدی محمدآبادی و رضا حصارزاده. (۱۳۸۸). "تاثیر محافظه کاری حسابداری بر پایداری و توزیع سود" **بررسی‌های حسابداری و حسابرسی**، دوره ۱۶، شماره ۵۶، صص ۲۴-۱۰۷.
۱۱. مهران، کاوه، محمد حلاج و عباس حسنی، (۱۳۸۸)، "بررسی محافظه کاری در سود حسابداری و رابطه آن با اقلام تعهدی در بورس اوراق بهادار تهران"، **مجله تحقیقات حسابداری**، پاییز، شماره ۳،
12. Bao, Ben-Hsien. And Bao, Da-Hsien., (2004). "Income Smoothing, Earning Quality and Firm Valuation", **The Accounting Review**, pp 1525-1550.
13. Basu, S., (1997), "The Conservatism Principle and the Asymmetric Timeliness of Earning", **Journal of Accounting and Economics**, 24:3-37.
14. Beneish, M., Vargus, M., (2002), "Insider trading, earnings quality, and accrual mispricing". **The Accounting Review**. 77,4: 755-791
15. Brown, W, JR., He, H. and K, Teitel., (2006), "Conditional Conservatism and the Value Relevance of Accounting Earnings: An International Study". **European Accounting Review**. 15, 605-626.
16. Dechow, P.M., (1994) "Accounting earning and cash flows as measures of accounting accruals". **Journal of Accounting and Economics**. 18, 3-42.
17. Financial Accounting Standard (FASB), Statement of Financial Accounting Concepts No.2, Qualitative Characteristics of Accounting Information, FASB, Norwalk, CT., 1980.
18. Francis, J., R Lafond, P. Olsson, and K. Schipper. (2004),"Cost of Equity and Earning Attributes", **The Accounting Review**. 79, 967-1010.

19. Givoly, d., Hayn, C., (2000), "The Changing Time-Series Properties of Earnings, Cash Flows and Accruals: Has Financial Reporting Become More Conservatism?", **Journal of Accounting and Economics**. 29: 287-320.
20. He, H., El-Hussein El-Masry., Yanna Wa.(2008), "Accounting Conservatism of Cross-Listing Firms in the Pre and Post Sarbanes Oxley Periods", *Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting* 24: 237-242.
21. Kirschenheiter M., Melumad, N., (2004), "Earnings quality and smoothing ", working paper Columbia Business school, pp65.
22. LaFond, R., and R. Watts, (2008), "The Information Role of Conservatism", **The Accounting Review**. 83: 447-478.
23. Lougee. B.: Marquart, C., (2004). "Earnings informativeness and strategic disclosure: and empirical and analysis of pro forma earnings", **The Accounting Review**, Vol.79, No.3: 769-795.
24. Paek, W., Chen, L.H.and Sami. H, (2007), "Accounting Conservatism, Earnings Persistence and Pricing Multiples On Earnings", On line, <http://www.ssrn.com>.
25. Penman, S., and Zhang,X., (2002), "Accounting conservatism, The Quality of Earnings, and Stock Return", **The Accounting Review**, 77:237-264.
26. Price, R.A.,(2005), "Accounting conservatism and the asymmetry in the earning response to current and lagged returns", on line, <http://www.ssrn.com>.
27. Revsine, L., Collins,D., Johnson,B., (1999). "Financial reporting and analysis", Prentice Hall, Upper Saddle Reiver, New Jersey, pp.988.
28. Shroff, P.K.,Venkataraman, R. and Zhang,S.(2004), "The Conservatism Principle and the Asymmetric Timeliness of Earnings: An Event-Based Approach", On line, <http://www.ssrn.com>.

29. Watts, R., (2003a), "Conservatism in Accounting, Part I: Explanations and Implication", Accounting Horizons 17,3: 207-221.
30. Watts, R.L., (2003b), "Conservatism in accounting Part II: evidence and research opportunities", on line, <http://www.ssrn.com>.
31. White, G., Sondhi, A. Fried, D., (2003). "The analysis and use of financial statements", John Wiley and Sons, third edition, pp 767.

